

Rīgas 34. vidusskola

Pilsoniskā līdzdalība vēlēšanās

Darba autori:

Jekaterina Romanova

Aleksanda Demjančuka

Aleksandrs Kuziks

Veronika Širina

Darja Beliva

Snežana Šiporova

Darba vadītāja:

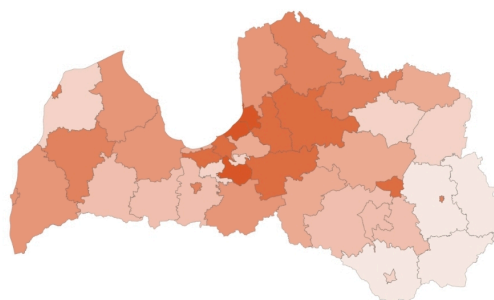
Velta Šulce

Rīga, 2023. gads

Aktuāla līdzdalības problēma.

Mūsdienu pasaulē demokrātija jau ir kļuvusi par vairāku valstu pamatprincipu. Uz demokrātijas arī balstās valstu attiecības un līgumi, savienības (Eiropas Savienība). Tādu savienību galvenie mērķi ir veicināt mieru, vērtības un iedzīvotāju labklājību. Viens no galvenajiem demokrātijas pamatiem ir tas, ka cilvēki var brīvi piedalīties vēlēšanās un paši izvēlēties savu valdību, jo demokrātija nozīmē, ka vara pieder tautai. Tādēļ katrai demokrātiskai valstij ir svarīga tās pilsoņu līdzdalība vēlēšanās. Tikai ar lielu pilsonisko līdzdalību vēlēšanās to rezultāts var būt īsts un paties. Mēs, Rīgas 34.vidusskolas 10. klases skolēni, apkopojām dažādus datus un nonācām pie secinājuma, ka mūsu valstī, Latvijā, ir zems līdzdalības līmenis. Piemēram, 2022. gada Saeimas vēlēšanās no visām balsstiesīgām personām vēlēšanās piedalījās tikai 59,41%, kas nozīmē, ka vairāk nekā 40% iedzīvotāju nepiedalījās balsošanas procesā. Vairāki pētījumi un ataujas parāda, ka liela Latvijas iedzīvotāju daļa nav ieinteresēta piedalīties vēlēšanās. Pēc tā var nonākt pie secinājuma, ka galvenā problēma, kuras cēloņus analizēsime šajā pētījumā, ir vēlētāju zemā aktivitāte vēlēšanās.

Iedzīvotāju līdzdalība Saeimas vēlēšanās (2022)

No	0,00%	55,85%	59,37%	61,25%	62,78%	65,86%	67,55%	73,99%
Līdz	55,85%	59,37%	61,25%	62,78%	65,86%	67,55%	73,99%	~

Balsstiesīgie: 1 542 407
Nobalsojušie: 916 368 (59,41%)

Avots: Centrālā vēlēšanu komisija

Mums kā 10. klases skolēniem šī problēma ir aktuāla, jo pēc dažiem gadiem mēs paši kļūsim par balsstiesīgām personām. Tādēļ gribam zināt, kā pievērst mūsu vienaudžu uzmanību politikai un iedvesmot tos piedalīties sabiedriskajā dzīvē, lai palielinātu līdzdalības līmeni vēlēšanās, kā arī lai paplašinātu savas zināšanas par šo tēmu.

Kādi ir problēmas cēloņi?

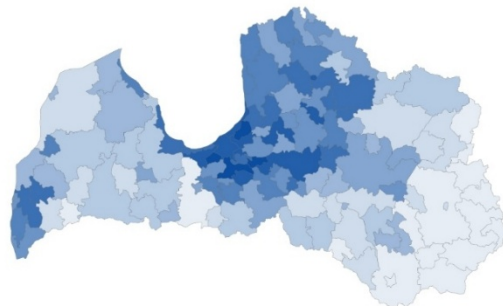
13.Saeimas vēlēšanas rekordzema vēlētāju aktivitāte

Pēc datu apstrādes un analizēšanas mēs nonācām pie secinājuma, ka galvenais cēlonis pilsoņu nelīdzdalībai vēlēšanās ir tas, ka Latvijas Republikas pilsoņi nav ieinteresēti piedalīties vēlēšanās. Analizējot statistiku, var pamanīt, ka balsojošo cilvēku īpatsvars krietni ir sarucis. Salīdzinot ar 5. Saeimas vēlēšanu (1993.g.) vēlētāju aktivitāti, vēlētāju aktivitāte 13.Saeimas vēlēšanās samazinājusies par 33,8% 25 gadu laikā.

Mēs ticam, ka šī problēma parādījās/radusies tāpēc, ka daudzi mūsu valsts pilsoņi ir politiski neizglītoti, tāpēc arī nav ieinteresēti piedalīties politiskajā dzīvē. Šī problēma, mūsaprāt, ir visu citu cēlonis – piemēram, liela atšķirība starp politiskās ieinteresētības līmeņiem reģionos.

Apskatot Centrālās vēlēšanas komisijas datus par iedzīvotāju līdzdalību 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās, varam redzēt lielāku līdzdalību Rīgas reģionā un Vidzemē. Citos novados – Kurzemē, Zemgalē un Latgalē – līdzdalība ir daudz zemāka. Mūsaprāt, tā noticis, jo valdība nepievērš daudz uzmanības reģioniem ar mazāku iedzīvotāju skaitu un vājāk attīstītu infrastruktūru, un tas tieši ietekmē reģionu iedzīvotāju iesaistīšanos politiskajā un sabiedriskajā dzīvē.

Iedzīvotāju līdzdalība Eiropas Parlamenta vēlēšanās (2019)

No	0,00%	25,40%	27,60%	29,00%	31,00%	32,20%	33,80%	34,80%	38,20%	42,20%
Līdz	25,40%	27,60%	29,00%	31,00%	32,20%	33,80%	34,80%	38,20%	42,20%	---

Balstiesāgie: 1414712
Nobalsojušie: 474390 (33,53%)

Avots: Centrālā vēlēšanu komisija

Kāpēc cilvēki nepiedalās vēlēšanās?

Nav ticības, neuzticas nekam	300
Uzskata, ka nekas nebūs labāk	177
Grūti pateikt/NA	92
Vienaldzīgi, neinteresē Latvijas nākotne	80
Nezināja, par ko balsot/ nebija par ko balsot	62
Uzskata, ka viena balss neko nemaina	47
Slinkums un pasivitāte	47
Neredz jēgu	40
Jo bija jābalso konkrētā iecirknī	33
Nebija laika	19
Netic vēlēšanu godīgumam	19
Nebija dzīvesvietā	17
Sliktā ekonomiskā un politiskā stāvokļa dēļ	16
Negribēja	14
Bija aizņemti/strādāja	13
Neinteresē politika	13
Ir politiski neizglītoti	13
Neuzskata par vajadzīgu	12
Cita atbilde	11
Atradās ārpus Latvijas	10
Viss jau tāpat bija izlemts	9
Nepiemērots vēlēšanu laiks (brīvdienas u.tml.)	9
Neatbalsta esošo vēlēšanu sistēmu	9
Nedzīvo deklarētajā dzīvesvietā	8
Tā ir katra pilsoņa brīva izvēle	8
Nepiedalās pagasta/pilsētas dzīvē	7
Nevarēja aizbraukt līdz iecirknim	7
Vēlas balsot par cilvēkiem, nevis sarakstiem	6
Protestēja nebalsojot	5
Veselības problēmas	2
Nezināja, kur var balsot	2

Avots: Centrālā vēlēšanu komisija. Aptauja no pētījuma: Līdzdalību vēlēšanās ietekmējošie faktori (2009)

Mūsaprāt, vecākās paaudzes politiskā neziņa ir tieši saistīta ar pusaudžu vēlmes trūkumu piedalīties valsts politiskajā un sabiedriskajā dzīvē. Tas ietekmē viņu vēlmi piedalīties vēlēšanās nākotnē – daudzi vecāki neizglīto savus bērnus politiski un nepievērš viņu uzmanību politiskajai situācijai valstī un politisko partiju darbībai. Viņi arī nekomunicē ar politiķiem, lai risinātu jauno cilvēku politiskās neziņas problēmas. Jaunieši neredz iemeslus piedalīties valsts politiskajā dzīvē, jo, pat zinot par tādu iespēju, nesaprot, kāpēc tiem tas ir vajadzīgs: Latvijā 37% jauniešu uzskata, ka viņiem ir iespējas piedalīties nevalstisko organizāciju darbībā, bet tikai 17% tajās piedalās; 49% uzskata, ka ir iespējas iesaistīties jaunatnes organizācijās, bet tikai 22% to dara; 57% uzskata, ka ir iespējas iesaistīties jauniešu projektos un aktivitātēs, bet tikai 24% to ir darījuši; 68% jauniešu ir iespējas veikt brīvprātīgo darbu, bet tikai 34% to ir darījuši. Tik būtiska atšķirība jauniešu informētības līmenī ir problēma, kurai noteikti jāpievērš uzmanība. Arī jāsaprot, kā izskaidrot

jauniešiem, ka piedalīšanās šādos pasākumos var mainīt viņu dzīvi uz labu, un arī motivēt īstenot sabiedriskās aktivitātes. Varam secināt, ka jauniešu neiesaistīšanās dažādās

organizācijās un valsts sabiedriskajā dzīvē pirms balsstiesīgā vecuma sasniegšanas negatīvi ietekmē viņu iesaistīšanos valsts politiskajā dzīvē nākotnē.

Vēl viens svarīgais cēlonis, kurš turpina attīstīties politiskās neziņas dēļ, ir tas, ka daudziem cilvēkiem šķiet, ka viņa balss nevar neko izmainīt, tādēļ, nav jēgas piedalīties vēlēšanās, jo viņi neuzticas vēlēšanu rezultātiem.

Centrālās vēlēšanu komisijas aptaujā uz jautājumu “Kāpēc cilvēki nepiedalās vēlēšanās?” 300 no 1107 (~27,1%) respondentu atbildēja “nav ticības, neuzticas nekam”; 47 no 1107 (~4,2%) respondentu atbildēja “uzskata, ka viena balss neko nemaina”; 40 no 1107 (~3,6%) respondentu atbildēja “neredz jēgu”; 12 no 1107 (~1,1%) respondentu atbildēja “neuzsakata par vajadzību”; 9 no 1107 (~0,8%) respondentu atbildēja “viss jau tāpat bija izlemts”. Apkopojot šo informāciju, varam redzēt, ka apmēram 37% respondentu nepiedalās vēlēšanās šī iemesla dēļ. Tas nozīmē, ka ir ļoti svarīgi izveidot kontaktu starp politiķiem, valsts pārvaldi un cilvēkiem-vēlētājiem, lai noskaidrotu, kāpēc neuzticības līmenis ir tik augsts un nonāktu pie kopīga lēmuma, kā risināt minēto problēmu.

Lai vēl labāk noskaidrotu zemas līdzdalības vēlēšanās cēloņus un iegūtu jaunākus datus, kā arī saprastu, kā cilvēku attieksme un viedokļi varētu mainīties pēc dažiem gadiem, mēs apskatījām 2022. gada Rīgas 34.vidusskolas 12.klases

skolēnu aptauju, kuras mērķis bija noskaidrot skolēnu pilsoniskās aktivitātes līmeni, kā arī noskaidrot, kādēļ jaunieši nevēlas piedalīties šādās pilsoniskās aktivitātēs. Aptaujas rezultāti rāda, ka mūsu skolas divpadsmito klašu skolēnu pilsoniskās aktivitātes līmenis (2022. gadā) bija līdzīgs pēdējo vēlēšanu aktivitātes līmenim.

Uz jautājumu, kādēļ nepiedalās politiskajos pasākumos, skolēni atbildēja, ka galvenais jauniešu nevēlēšanās iemesls piedalīties vēlēšanās ir vienaldzība pret politiku un politikas neizpratne. Šie rezultāti arī sakrīt ar 2009. gada Centrālās vēlēšanu komisijas aptaujas rezultātiem par nepiedalīšanos vēlēšanās, kas nozīmē, ka tagad mūsu sabiedrībai ir tādas pašas problēmas ar līdzdalību, kādas bija pirms dažiem gadiem, un mums ir svarīgi turpināt virzīties uz šo problēmu risināšanu.

Iespējamie problēmas risinājumi.

Pēc iepriekš minētās problēmas cēloņu aprakstīšanas un analizēšanas, mēs varam piedāvāt dažus iespējamo risinājumu veidus, kuri, mūsaprāt, ir jāapvieno, lai rezultāts būtu visefektīvākais.

Meklējot cēloņus, kāpēc vēlēšanās ir tik zema pilsoniskā līdzdalība, mēs noskaidrojām, ka viens no galvenajiem zemās līdzdalības cēloņiem ir Latvijas iedzīvotāju politiskā neziņa, kuras dēļ daudziem cilvēkiem nav intereses piedalīties vēlēšanās un rodas domas, ka viņu balss neko mainīs. Tādēļ mums šķiet, ka pirmais veids, kā politiķi var veicināt sabiedrisko aktivitāti, informācijas izplatīšanu par savu darbību un jau eksistējošu, ar politiku saistītu projektu popularizēšanu, ir dažādu sociālo mediju izmantošana. Viņi varētu izmantot kā sociālos tīklus, tādus kā Instagram, Twitter un Facebook. Sociālajos tīklos cilvēkiem būs daudz vairāk iespēju tieši sazināties ar politiķiem, kā arī politiķiem pašiem būs daudz vieglāk izplatīt informāciju, jo sociālajiem tīkliem ir milzīgs ikdienas lietotāju skaits.

Otrais vieds, kā politiķiem veicināt sabiedrisko aktivitāti, ir balsošanas vecuma samazināšana līdz 16 gadiem, jo tas var pozitīvi ietekmēt jauniešu attieksmi pret politiku. Ja balsošanas vecums būtu samazināts līdz 16 gadiem, problēma ar zemu aktivitāti vēlēšanās būs risināta nosacīti tuvākajā laikā, tāpēc ka tas palīdzēs parādīt pusaudžiem, ka viņi paši var mainīt savu dzīvi uz labu, iedvesmos viņus interesēties par politiku no pusaudžu vecuma, veicinās kritisko domāšanu par politiskajiem procesiem valstī, kā arī iedvesmos viņus turpināt piedalīties politiskās kultūras attīstībā. Lielāks vēletāju skaits nostiprinās gan vēlēšanu leģitimitāti, gan uzlabos demokrātiskos procesus Latvijā un veicinās ieguldījumu pilsoniskās sabiedrības attīstībā.

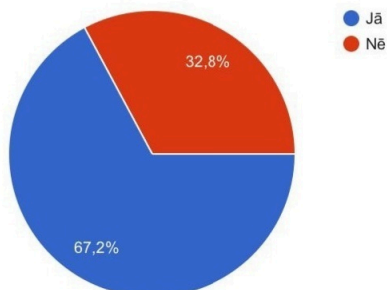
Lai uzzinātu, cik aktuāla ir mūsu ideja, mēs veicām divas aptaujas, kurās aptaujājām cilvēkus no divām vecuma grupām un pārbaudījām, cik ļoti viņi piekrīt vai nepiekrīt idejai samazināt balsošanas vecumu līdz 16 gadiem. Pirmajā mūsu aptaujā piedalījās 15-16 gadus veci pusaudži – ar šo aptauju mēs uzzinājām, vai mūsdienu pusaudži gribētu piedalīties vēlēšanās savā tuvākajā nākotnē. Otrā otrajā aptaujā, kuru mēs veicām, piedalījās balsstiesīgas personas no 18 gadiem un vecākas. Tā mēs uzzinājām, ko par šo ideju domā cilvēki, kuriem ir piedalīšanās pieredze gan sabiedriskajā dzīvē, gan vēlēšanās.

15-16 gadu vecu pusaudžu atbildes:

Balsstiesīgo personu atbildes

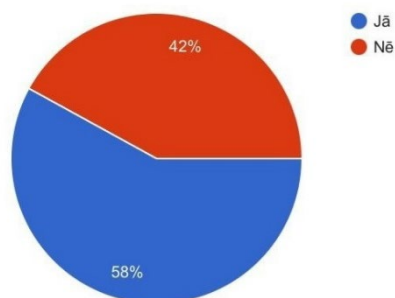
Vai Jūs gribētu piedalīties vēlēšanās? 15-16

131 atbildes

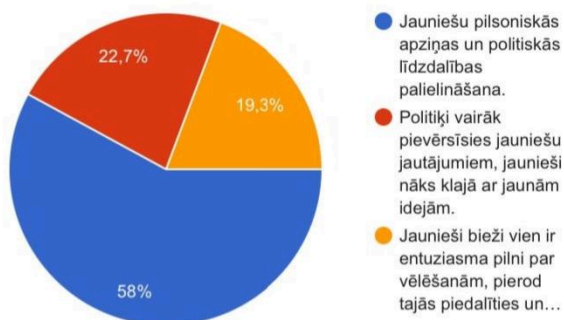
Vai jūs atbalstāt to, ka tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās tiek piešķirtas personām, kas sasniegušas 16 gadu vecumu? 18+

103 atbildes

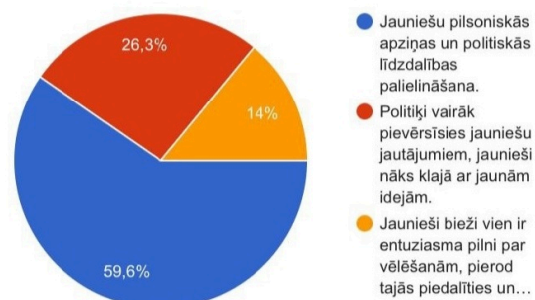
Ja atbildējāt "Jā"-Kāpēc? 15-16

88 atbildes

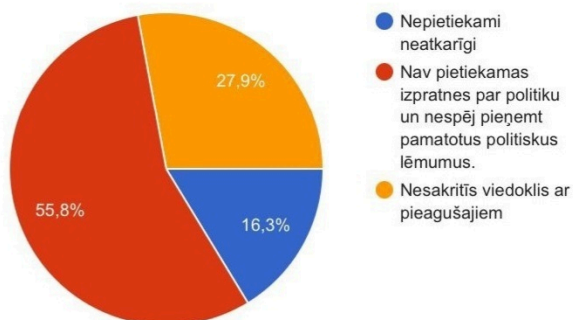
Ja atbildējāt "Jā"-Kāpēc? 18+

57 atbildes

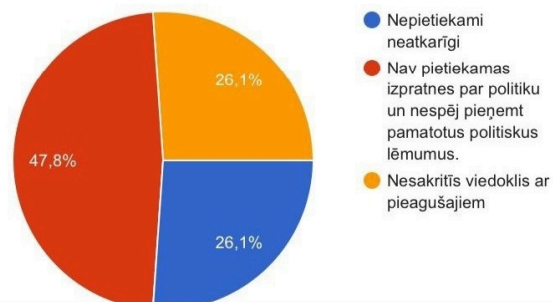
Ja atbildējāt "Nē"-Kāpēc? 15-16

43 atbildes

Ja atbildējāt "Nē"-Kāpēc? 18+

46 atbildes

Apskatot divu aptauju rezultātus, mēs redzam, ka lielākā daļa aptaujāto cilvēku piekrīt mūsu viedoklim par balsošanas vecuma samazināšanu līdz 16 gadiem. 67,2% no aptaujātajiem 15-16 gadu veciem pusaudžiem atbildēja, ka gribētu piedalīties vēlēšanās, un 58% no aptaujātajām balsstiesīgajām personām atbildēja, ka gribētu, lai jauniešiem būtu iespēja padalīties vēlēšanās no 16 gadiem. No visiem aptaujātajiem pusaudžiem, kuri atbildēja uz mūsu jautājumu ar «Jā», lielākā daļa jeb 58% izvēlējās atbildi «Jauniešu pilsoniskās apziņas un politiskās līdzdalības palielināšana», lai pamatot savu atbildi. Aptaujā, kurā piedalījās tikai balsstiesīgās personas, ir līdzīgs rezultāts: no visām balsstiesīgām personām, kuras atbildēja uz mūsu jautājumu “Jā”, lielākā daļa jeb 59,6% izvēlējās atbildi “Jauniešu pilsoniskās apziņas un politiskās līdzdalības palielināšana”, lai pamatotu savu atbildi.

Tomēr liels cilvēku procents abās aptaujās atbildēja uz mūsu jautājumu “Nē”. Abām vecuma grupām visvairāk balsu ieguva pamatojums “Nav pietiekamas izpratnes par politiku un nespēj pieņemt pamatotus lēmumus”. Tas nozīmē, ka, neskatoties uz to, ka daudzie tic pusaudžu spējai pieņemt patstāvīgus lēmumus un attīstīt savas zināšanas politiskajā sfērā, daudziem arī šķiet, ka 16 gadu vecumā pusaudži vēl nav gatavi piedalīties balsošanā, jo tiem trūkst politiskās izpratnes un zināšanu.

Lai atrastu kompromisu starp abām cilvēku grupām, mēs piedāvāsim politiskās nelīdzdalības problēmas risināšanu sākt ar politiskās apziņas palielināšanai pusaudžu vidū, lai pēc kāda laika politiskās apziņas līmenis pusaudžiem un jauniešiem paaugstināties, balsošanas vecums varētu būt samazināts līdz 16 gadiem. Lēmums par balsošanas vecuma samazināšanu jau ir pieņemts vairākās Eiropas valstīs, piemēram, Austrijā, Vācijā u.c. Tāda iniciatīva jau izskanēja arī Latvijā: deputāts Artūrs Toms Plešs no partiju apvienības Attīstībai/Par 2020. gadā piedāvāja 16 gadu veciem pusaudžiem piedalīties parlamenta vēlēšanās. Viņš uzskatīja, ka jaunieši, kuri jau sasniedza 16 gadu vecumu, ir pietiekami gudri un atbildīgi, lai lemtu par valsts likteni, ka viņu balsis būtu svarīgas valsts politikas izstrādē un lēmumu pieņemšanā.

Esejā izmantotas saites:

- <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/arvien-vairak-valstu-pieskir-jauniesiem-balsstiesibas-jau-no-16-gadu-vecuma.a433148/>
- <https://manabalss.lv/tiesibas-velet-no-16-gadu-vecuma/show?locale=lv>
- <https://rebaltica.lv/2020/06/balsosanas-tiesibas-no-16-gadiem-pagaidam-reti-kura-valsti/>
- <https://sv2022.cvk.lv/pub/aktivitate>
- <https://epv2019.cvk.lv/pub/aktivitate>
- http://www.cvk.lv/upload_file/atskaite_CVK_082009.pdf
- <https://www.saeima.lv/lv/par-saeimu/saeimas-velesanas>